

VERKSAMHETSBERÄTTELSE 2024

*En sparvuggleunge i ett träd,
Kallriga naturreservat.*

TEXT

Förord: Thomas Bertilsson &
Sören Bergqvist, Upplandsstiftelsen
Verksamhetsberättelse: Upplandsstiftelsen

BILD

Omslagsfoto: Ett småullbi sover på toppen
av ett grässtrå, fotad av Cajsa Björkén.
Övriga foton (fotografer i bokstavsordning):
Cajsa Björkén, Elisabet Odhult, Emelie
Runfeldt, Gillis Aronsson, Johan Persson,
Linda Fredberg, Martin Amcoff, Sara

Beckman, Stina Bergström, Stina Lindblad,
Tomas Loreth Remén, Åsa Sjögren.

PRODUKTION OCH LAYOUT

Stina Bergström, Upplandsstiftelsen

KONTAKT UPPLANDSSTIFTELSEN

Telefon 018-611 62 71

Epost info@upplandsstiftelsen.se

Hemsida www.upplandsstiftelsen.se

© Upplandsstiftelsen 2025

*Med gemensamma krafter värnar
och vårdar vi naturen i Uppsala
län och gör den tillgänglig för så
många som möjligt.*

TILLSAMMANS VÄRNAR VI LÄNETS NATUR OCH FOLKHÄLSAN

Upplandsstiftelsens verksamhet står stadigt på tre ben: naturvård, friluftsliv och utomhuspedagogik. Vi vårdar och värnar växter, djur och naturen och ser dem återhämta sig efter åtgärder, men det finns fortfarande utmaningar för länets natur. En uppföljande inventering 2024 av tretåig hackspett vid Vällen visade att arten verkar ha försvunnit från området. Det är nedslående men blir samtidigt en drivkraft att fortsätta med åtgärder och att följa upp.

Intresset för friluftsliv fortsätter vara stort. Vi ser att många söker sig till naturen för äventyr, rekreation och återhämtning och våra lyckade utesatsningar på SFI-grupper, äldre, nya i svensk natur och personer med funktionsnedsättning ger fler möjligheter att vara ute. Med hjälp av naturen främjar vi folkhälsan i länet.

Utomhuspedagogiken lägger grunden. Under året har vi fortsatt arbeta för öppna förskolans utevistelse – som underlättar möten, uppmuntrar till rörelse och skapar naturvana barn – och vi har haft utbildning för pedagoger i förskolan. *Fyrisåvandringen* för gymnasieungdomar har fortsatt och är unik då den riktar sig till äldre elever. Här möter vi kanske framtidens naturvårdare och naturvägledare.

Vårt långsiktiga arbete för natur och folkhälsa kräver en stabil och trygg ekonomi. Här är den årliga avgiften från medlemmarna den absolut viktigaste pusselbiten, tillsammans med extern finansiering och utmärkta samarbeten.

Sören Bergqvist
Ordförande

Thomas Bertilsson
VD

Toppjungfrulin.

Upplandsstiftelsens vision:

Upplandsstiftelsen är ledande i utvecklingen av ett tillgängligt friluftsliv i ett län med hållbara ekosystem och hög biologisk mångfald.

ÄNDAMÅL, VISION & STRATEGI

Ändamål

Enligt Upplandsstiftelsen stadga är föreningens ändamål:

att inom Uppsala län vara ett för kommunerna och Region Uppsala gemensamt organ för friluftsliv och naturvård. Föreningens insatser ska vara av regionalt intresse och komplettera medlemmarnas verksamhet.

att underlätta och stimulera allmänhetens friluftsliv genom köp eller arrende av mark och tillhandahålla naturområden för friluftsliv och naturvård. Föreningen ska även i lämplig omfattning planlägga och förse dessa med anläggningar som underlättar friluftslivet och åtgärder som stärker den biologiska mångfalden.

att verka för stärkande, bevarande och skyddande av den biologisk mångfalden och landskapsbilden.

att genom insatser för ökat friluftsliv och naturvård bidra till en bättre folkhälsa.

att verka för att stärka länsinvånarnas möjlighet till naturkontakt och bidra till bättre förutsättningar för friluftsliv i hela länet.

Vision

Upplandsstiftelsen är ledande i utvecklingen av ett tillgängligt friluftsliv i ett län med hållbara ekosystem och hög biologisk mångfald. (Dec 2022)

Strategi

Som en fortsättning på visionen beslöt styrelsen i december 2022 att anta en strategi för Upplandsstiftelsen. Syftet med strategin är att tydliggöra på vilket sätt Upplandsstiftelsen ska arbeta för att uppnå visionen. Strategin består av två delar; strategiska arbetssätt och strategiska områden.

De två strategiska arbetssätten är:

- God långsiktig förvaltning av naturområden, leder och anläggningar och att Upplandsstiftelsens naturinformation, naturområden, anläggningar och leder ska ha en god tillgänglighet för friluftsliv och bidra till folkhälsa.
- Samverkan med offentliga, ideella och privata aktörer, särskilt markägare, är vårt arbetssätt och en framgångsrik metod för att nå våra mål.

De tre strategiska områdena är:

- Åtgärdsinriktad naturvård som skyddar och restaurerar naturliga ekosystem och stärker den biologiska mångfalden i Uppsala län.
- Ett aktivt friluftsliv som stärker folkhälsa och livskvalitet för alla.
- Alla barn ges möjlighet till positiva naturupplevelser.

*Insamling av ängsvädds-
fröer på Gryttjoms flygält.*

13 VIKTIGA HÄNDELSE 2024

1. **Avslutade det fyraåriga seniorprojektet** *Träffpunkten flyttar ut* med seminariet *Lönnrosor och kokkaffe*.
2. **Genomförde stora satsningar på att rusta Upplandsleden** tillsammans med Enköpings och Östhammars kommuner och deras driftföreningar.
3. **Blev länets representant i det nationella arbetet för strategisk ledutveckling** och ansvarig för att organisera parterna som arbetar med vandringsleder i länet.
4. **Ansökte om en regional cykelled** till Trafikverket, tillsammans med Region Uppsala, Enköpings och Håbo kommun.
5. **De nya arrendatorerna på Ängskär Havscamping** gjorde sitt första år.
6. **Inledde Leader-projektet** *Ett hopp för pollinatörer* tillsammans med Stockholms fallskärmsklubb, vid Gryttjoms flygfält i Tierps kommun.
7. **Livesände under ytan i Hargsån** – över 10 000 fiskar passerade kameran.
8. **Gjorde en uppföljande inventering** av tretåig hackspett vid Vällen som visade att arten verkar ha försvunnit från området.
9. **Etablerade en ny vandringsled** på Rävsten och en naturstig vid Spökbacken.
10. **Renoverade Fäbodstugan på Gässön** i naturreservatet Bredforsen till att bli en öppen stuga.
11. **Åtgärdade ett vandringshinder** i bäcken vid Söderby, så att fisk kan ta sig till goda lek- och uppväxtmiljöer längre upp i bäcken.
12. **Arrangerade Fyrisåvandringen** för tredje året i rad, med ca 550 gymnasieelever.
13. **Lanserade en ny hemsida** för Upplandsstiftelsen.

Visst kan ett seminarium flytta ut! Som när vi firade fyra lyckade år av projektet Träffpunkten flyttar ut.

CAMPINGAR OCH STUGBYN

Upplandsstiftelsen äger två campinganläggningar och en stugby. Anläggningarnas verksamhet arrenderas ut till privata aktörer och Upplandsstiftelsen ansvarar för utveckling och drift av byggnaderna och naturen kring anläggningarna. I Upplandsstiftelsens ansvar ingår bland annat investeringar, underhållsplanering och övergripande brandskyddsarbete.

Räbstens stugby

Under 2024 har utvändiga målningsarbeten och fönsterrenoveringar genomförts vid båthusen, Stallet och Palms stuga. Brandlarmsenheten i byggnaden Kalle & Klara har bytts ut för att klara kommande nedsläckning av 2G- och 3G-näten. Ett elverk har köpts in för att öka beredskapen och kunna bibehålla viktiga funktioner vid ett strömavbrott.

Stugbyn arrenderas sedan år 2014 av Kerstin Söderberg och Thomas Rosen. Rävsten är en unik småskalig skärgårdsmiljö med ett kulturlandskap som sköts i nära samarbete mellan Upplandsstiftelsen och arrendatorerna.

Ängskärs havscamping

Under 2024 har brandskyddet uppdaterats genom förbättring av släcksystemet i köket, nya utomhusbrandsläckare och en vattenpump för brandberedskap. Campingen har en egen dricksvattenanläggning där service och vattenprover gjorts enligt plan under året. Extra fokus på strandskötsel och bortforsling av tång har resulterat i en finare badstrand med fler badgäster.

Campingen arrenderas sedan december 2023 av Vera Omni AB som driver campingen och sköter badstranden. Ängskärs havscamping ligger vid kusten inom Ängskärs naturreservat som är ett fint utflyktsmål med många stigar.

Rullsands havsbad & camping

Under 2024 har löpande underhållsarbeten genomförts och samtliga elstolpar på rullcampingen har bytts ut. En extern entreprenör har anlitats för bortforsling av tång. Cykelställ har ställts ut för cyklande gäster. Tyvärr drabbades huvudbyggnaden av en vattenskada i början på året vilket resulterade i en oförutsedd större kostnad.

Campingen arrenderas sedan 2023 av Kimbys Consulting AB som driver campingen och sköter badstranden. Hela campingen ingår i det vackra naturreservatet Billudden. Rullsand kallas ibland för Mellansveriges Riviera tack vare sina kilometerlånga sandstränder.

*På Ängskärs havscamping har
stranden fått extra omsorg
och tång har forslats bort.
Resultatet blev en finare
badstrand för fler badgäster.*

Härjarö naturreservat har fått en efterlängtat rundslinga på 12 km. Stigen går ofta nära Mälaren och det finns gott om rast- och eldplatser längs slingan.

FRILUFTSLIV – LEDER OCH SMULTRONSTÄLLEN

Upplandsleden

Det görs en nationell satsning för att förbättra landets vandringsleder och förvaltningsorganisationen runt dem. Upplandsstiftelsen fick medel från Naturvårdsverket för att organisera detta arbete i Uppsala län. Under året har en vandringsledsträff arrangerats och Upplandsstiftelsen har bildat en regional samordningsgrupp samt en Upplandsledsgrupp där alla kommuner ingår. Upplandsstiftelsen har även fått mandat att representera länet i den nationella utvecklingsgruppen för vandringsleder.

Med medel från Tillväxtverket har Upplandsstiftelsen rustat och förbättrat Upplandsleden tillsammans med Enköpings kommun och Fjärdhundraland. Resultatet är bland annat en mer attraktiv dragning av leden, en ny bro norr om Torslundagropens naturreservat och en ny 12 km lång rundslinga i Härjarö naturreservat. Östhammars kommun fick beviljat ett liknande Tillväxtverksprojekt där Upplandsstiftelsen tillsammans med dem rustat Upplandsledsslingan runt Gimo damm samt etappen mellan Österbybruk och Gimo. Skyltar längs leden berättar om kulturhistorien.

Fler åtgärder som har gjorts för att förbättra leden, exempelvis:

- I Knivsta drogs 2 km av leden om för att få en trevligare sträckning.
- I Uppsala kommun har förbättringar gjorts vid Kolarmoraåns rastplats.
- I Tierp gjordes en större omdragning av leden för att runda ett område som var hårt angripet av granbarkborre.
- I Håbo kommun byttes ett antal spänger längs Skoklosterslingan.

Upplandsstiftelsen fick del av Naturkompaniets *Naturbonus* och ska rusta fem rastplatser längs Upplandsleden. Projektet påbörjas 2025.

Upplandsledens är 55 mil och sträcker sig genom hela länet. Upplandsstiftelsen är huvudman för leden i samverkan med länets kommuner. Kommunerna står för den löpande driften som utförs i samverkan med föreningar och entreprenörer.

Cykelleder

En ansökan om en regional cykelled mellan Enköping och Bålsta har skickats till Trafikverket. Underlag till leden togs fram tillsammans med Region Uppsala, Enköpings och Håbo kommun. Upplandsstiftelsen är från och med 2023 huvudman för cykelleder i länet.

Kanotleder

Lilla Färnåset har fått en ny kanotbrygga och det pågår en översyn av Fyrisåns kanotled för bättre möjligheter att rasta och att komma i och ur ån, med stöd av LONA-medel.

Upplandsstiftelsen förvaltar och är huvudman för fyra kanotleder i länet: Tämnrån, Kolarmoraån, Fyrisån samt Lilla Färnåsets kanotled. Respektive kommun står för drift.

Smultronställen i naturen

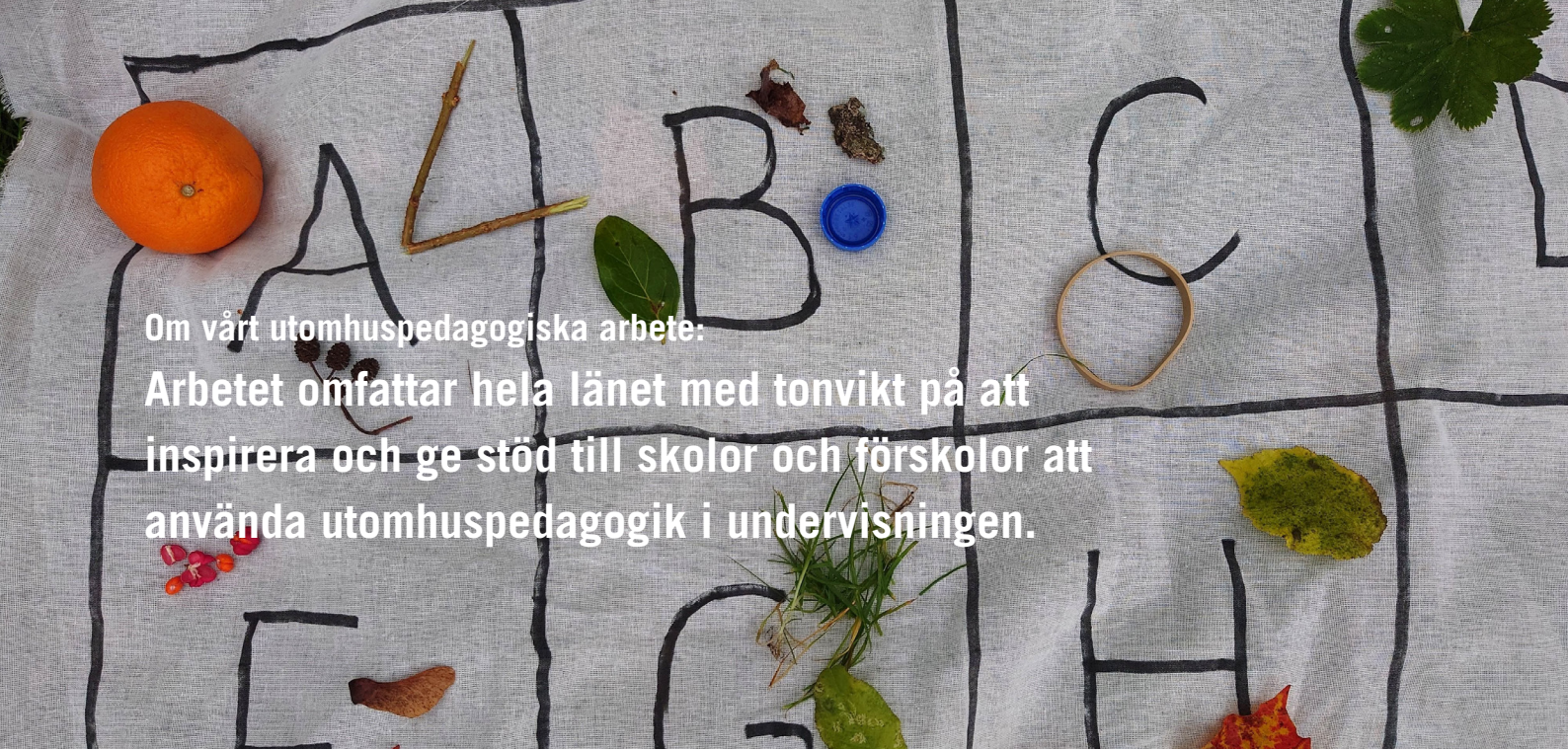
Med stöd av LONA-medel har vi under tre år, till och med 2024, inventerat och gjort förbättringar på drygt 15 besöksvärda platser i länet, så kallade *Smultronställen i naturen*. Bland annat har vi ordnat med nya vägvisare, informationsskyltar, nya rastbord och röjt bort sly. Tre nya smultronställen har tillkommit: Klubbkasen på Ängskär, Ånge och utsikten på Källarberget.

Smultronställen i naturen drivs i samverkan med länets kommuner för att skapa trevliga besöksmål i naturen. Det finns 50 olika smultronställen att besöka och de presenteras bland annat i Naturkartan.se.

Utsikten från Källarberget är nu klassad som ett av Uppsala läns Smultronställen i naturen.

Om vårt utomhuspedagogiska arbete:

Arbetet omfattar hela länet med tonvikt på att inspirera och ge stöd till skolor och förskolor att använda utomhuspedagogik i undervisningen.

UTOMHUSPEDAGOGIK OCH FOLKHÄLSA

Naturen som resurs för lärande, hälsa och välmående genom hela livet.

Öppen förskoleverksamhet utomhus

I år har Upplandsstiftelsen:

- Fortsatt sprida handboken: *Öppna förskolan flyttar ut – Kom i gång med utomhusverksamhet*.
- Arrangerat fortbildningar på temat hälsa och små barns utveckling.
- Utvecklat och breddat utbudet av aktiviteter och varit med på öppna förskolors uteverksamhet exempelvis i Tierp och med Natursnokarna i ett LONA-projekt. De föräldrar som besöker öppna förskolan på vardagar erbjuds även att vara med i utomhusaktiviteter i föreningslivet på helgerna.
- Startat nya samarbeten med Vindhems kyrkans och S:t Pers kyrkans öppna förskolor.
- Jobbat med våra flerspråkiga naturvårdare och öppna förskolor i Uppsala och Tierps kommun varje vecka för att familjer ska få positiva naturupplevelser.

Upplandsstiftelsen arbetar tillsammans med öppna förskolor för att etablera utomhusverksamhet. Att träffas ute underlättar nya möten, uppmuntrar till rörelse och skapar naturvana och trygghet i naturen. Arbetet startade tillsammans med Uppsala kommun och har lett till permanent uteverksamhet i Uppsalas kommuns sex öppna förskolor. Regelbunden uteverksamhet finns i ytterligare nio öppna förskolor i länet i kommunala, privata och svenska kyrkans öppna förskolor i Uppsala, Tierp, Enköping, Håbo och Knivsta.

Vi fortsätter arbetet med att sprida inspiration och hålla fortbildningar eftersom både pedagoger och föräldrar värdesätter verksamheten och ser att den bidrar till trivsel och folkhälsa.

Förskola och skola

Under året har vi:

- Genomfört utomhuspedagogiska kurser riktade till förskolepersonal, i samarbete med Uppsala naturskola.
- Varit del av ett LONA-projekt med inriktning på lärande för hållbar utveckling, som har pågått i samverkan med förskola (Uppsala), grundskola (Knivsta och Östhammar), anpassad grundskola (Östhammar) och gymnasium (Uppsala).
- Utvecklat utomhuspedagogiska övningar på temat natur och biologisk mångfald tillsammans med Östhammars kommuns mellanstadieskolor i LONA-projektet *Lära ute*, som pågår till och med 2026.
- Fortbildat all personal på fritidshemmen i Östhammars kommun i utomhuspedagogik.
- Genomfört *Fyrisåvandringen*, en pedagogisk vandring i tid och rum längs Uppsalas pulsåder. Vandringen har etablerats som ett permanent inslag i undervisningen för några av Uppsalas gymnasieskolor. 2024 deltog 14 gymnasieklasser och ungefär 550 elever. Information om *Fyrisåvandringen* har spridits både inom Uppsala kommun och nationellt genom flera konferenser och kortare vandringar med bland annat elever, forskare och miljöombud. *Fyrisåvandringen* genomförs i samverkan med gymnasielärarnätverket KUPP, Uppsala Vatten, Upplandsmuseet, Biotopia och SLU.

Gymnasieungdomar
på Fyrisåvandringen.

Mängder av lönnrosor har skapats
under de fyra år som projektet
Träffpunkten flyttar ut har pågått.

Naturupplevelser för seniorer

I september lockade seminariet *Lönnrosor och kokkaffe - om vardagsnära naturupplevelser för seniorer*, totalt 140 deltagare. Dagen bjöd på föreläsningar, samtalspromenad i närnatur, kokkaffe och lönnrospyssel. Seminariet avslutade det fyraåriga projektet *Träffpunkten flyttar ut*. Projektet har bidragit till att minst 2 280 seniorer har fått njuta av naturupplevelser och vi har jobbat med 35 olika verksamheter i sju av länets kommuner. Seminariet arrangerades tillsammans med Centrum för naturvägledning på SLU. Projektet har genomförts med stöd av Allmänna Arvsfonden tillsammans med verksamheter i Uppsala, Heby, Tierp, Knivsta, Östhammar och Älvkarlebys kommuner. Samverkan har även skett med lokala föreningar.

Vi förbättrar tillgängligheten till naturen

I år har testpatrullen testat tillgängligheten i sju områden, bland annat Hammarskogs naturreservat, Östa naturreservat, Björklinge friluftsområde, Dyarna i Enköping och en delsträcka på Gula stigen/ Upplandsleden.

Testpatrullen består av åtta personer med olika funktionsnedsättningar. Deras olika perspektiv är en viktig del i vårt arbete med att tillgängliggöra natur, både i våra och i andras naturområden.

Ny i svensk natur

SFI flyttar ut har under året bidragit till att studerande på SFI (svenska för invandrare) i Tierps och Älvkarlebys kommuner har fått kunskap om sin närnatur och aktiviteter att göra ute. Höjdpunkter var sommarutflykterna till Marma och Ledsjär. I gott samarbete med kommunala SFI-skolor och lokala föreningar (Naturskyddsföreningen, Friluftsförbundet, Marmabygdens hembygdsförening).

Tillsammans med Biotopia har vi utvecklat en rovdjursutställning och arrangerat föreläsningar och utflykter på rovdjurstema. Vi har också tagit fram en bokningsbar rovdjursaktivitet för SFI-grupper. Allt för att öka kunskapen om länets rovdjur. Finansiering från WWF.

I Uppsala har *Ny i svensk natur* lockat ut ett 100-tal personer på aktiviteter som skridskoåkning, fågelskådning, vandring, utematlagning och svamptur. I samarbete med STF Uppsala, Biotopia och Kompis Sverige.

Under hösten drevs ett innovationsprojekt finansierat av Uppsala kommun, *Öppna dörren ut till ett hållbart liv*. Vi utarbetade en ny metod för att lära ut hållbar utveckling, hälsa, allemansrätt och natur i samarbete med Biotopia och Nyby Vision. Målgruppen var nya svenskar i Nyby Visions utbildningsserie. Två familjedagar med temat allemansrätt och fjärilsvandring riktade till nya i Sverige arrangerades också.

Inom projektet *Ny i svensk natur* arrangerades bland annat en skridskoutflykt.

NATUROMRÅDEN

Kontinuerlig förbättring av besöksmålen

En viktig del i arbetet är att göra naturområdena tillgängliga för besökare. I de flesta områden finns stigar, rastplatser, informationstavlor och parkeringsplats. I många fall finns även badplatser, eldstäder, vindskydd och fågeltorn.

Under 2024 har Upplandsstiftelsen färdigställt parkering och torrdass vid Ånge besöksmål norr om Storvreta. Vidare har informationsskyltar satts upp för att informera besökare om natur- och kulturmiljövärden på platsen.

Inom projektet *LONA Bredforsen* genomfördes åtgärder för att tillgängliggöra reservatet vid Dalälven för besökare. På Gässön anlades en ny stig och en fäbodstuga från tidigt 1800-tal renoverades. Stugan som öppnar för allmänheten 2025 har två enkla sängar och en vedkamin. En byggnadsantikvarisk utredning har tagits fram av Upplandsmuseet och vid renoveringen har stor hänsyn tagits för att bevara stugans ursprungliga skick.

Norra boden på ön Björn rustades genom målning i falurött och byte av en del panel. I boden finns kylskåp, utestolar och bord samt ved för de som övernattar i Fyrvaktarbostaden.

Leader Upplandsbygd tilldelade medel för att göra en ny vandringsled på ön Rävsten. Stigen är drygt en km lång och har fått namnet Klövtrampet. Längs stigen kan man uppleva betesmark, odlingsrösen, ängslador och havsutsikt. Upplandsstiftelsen har samarbetat med Rävstens stugby och Östhammars kommunen. Stigen invigdes under hösten av en skolklass från Öregrunds skola.

I flera områden har omfattande angrepp av granbarkborre medfört en stor mängd döda granar. I anslutning till leder och vägar kan de döda träden utgöra en risk för passerande vandrare och fordon. Säkerhetsavverkning av döda granar har därför genomförts längs vägar, stigar och rastplatser. Flera stigar har stängts av och där det är möjligt har besökare hänvisats till säkrare stigar.

Efter betydande angrepp av granbarkborre i ett skogsbete i Kallriga naturreservat avverkades ett stort antal döda granar. Ris och virke kördes ut och området kommer även fortsättningsvis att betas.

Naturvårdsåtgärder i våra områden

Långsiktiga planer för naturvårdsåtgärder har tagits fram för Kalmarnäs, Wik och Lingnåre. Arbetet genomförs 2024 – 2026 och omfattar frihuggning, bete, slåtter, röjning samt bekämpning av invasiva arter.

Om Upplandsstiftelsens mark:

Vi förvaltar 49 naturområden, varav 27 är naturreservat och ett är kulturresevat. 24 av områdena ägs helt eller delvis av Upplandsstiftelsen. Ägd areal; ca 7 400 ha, förvaltat areal: ca 11 100 ha.

En ny vandringsled på ön Rävsten anlades under året. Stigen är drygt en km lång, har fått namnet Klövtrampet och invigdes av en skolklass från Östhammar.

Ladparasitspiklav, som syns på den lilla bilden, är en starkt hotad lav som har hittats på exponerade rötter av gamla tallar i Östa naturreservat.

En inventering av ekar finansierad av Länsstyrelsen genomfördes i reservatet Kalmarnäs i Håbo kommun. Totalt registrerades 500 ekar med beskrivning av status och skötselbehov.

Gölgroda och en del häckande kustfåglar vill ha miljöer fria från igenväxningsvegetation. Därför har vi fortsatt restaurera och sköta strandängar, fågelskär och lokaler för gölgroda på 15 öar i naturreservaten Björns skärgård och Skaten-Rångsen. Finansiering från statliga våtmarksmedel.

I Kallriga naturreservat genomfördes röjning och återhamling av askar i hagen på Vargudden. I skogsbeteslagen vid Harudden avverkades 100-tals granar som dött efter angrepp av granbarkborre. Ett nytt solcellsdrivet elstängsel sattes upp kring betesmarken vid naturreservatet Oxhagen.

Ladparasitspiklav, en starkt hotad lav, hittades under 2024 i Östa naturreservat. Den finns normalt på timmerväggar och gärdesgårdsvirke men hittades i Östa på exponerade rötter av gamla tallar.

Upplandsstiftelsen har arbetat med att försiktigt röja ur igenvuxna strandskogspartier för att gynna de gamla tallarna. Åtgärden gynnar även andra arter som skalbaggen reliktböck.

Torslundagropen är en av få platser där den hotade ortolansparven finns kvar, mycket tack vare åtgärder som gjorts. I april lades havre ut som mat till fåglarna inför en eventuellt kall vår och området hölls öppet genom att rycka upp träd och genomföra buskröjning och markstörning för att gynna insekter som i sin tur blir mat åt fågelungarna.

Upplandsstiftelsen ansvarar för bekämpning av invasiva arter i de egna naturområdena. Länsstyrelsens har gett anslag och Upplandsstiftelsen har bekämpat invasiva arter som jättebalsamin, vresros, kanadensiskt gullris, blomsterlupin och mink.

NATURVÅRD

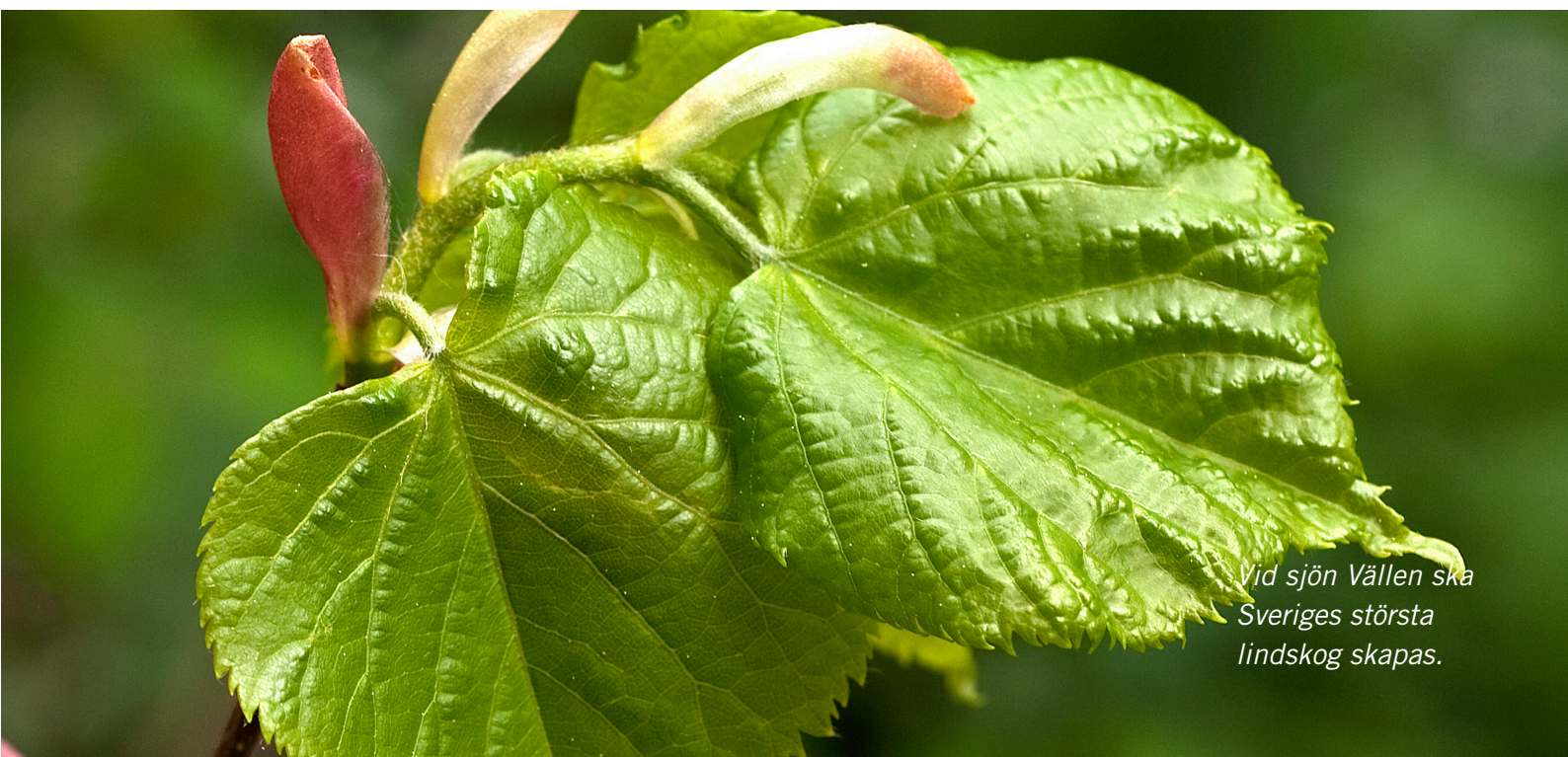
Upplandsstiftelsen bedriver omfattande naturvårdsverksamhet även utanför de egna naturområdena, på land och i vatten, för att skydda och stärka den biologiska mångfalden och ekosystemen. Naturvården bedrivs i samverkan med mark- och djurägare, kommuner, ideella organisationer samt aktörer inom de areella näringarna.

Ekologisk landskapsplanering

Upplandsstiftelsen arbetar kontinuerligt med ekologisk landskapsplanering - ett samlingsbegrepp för arbete som främjar biologisk mångfald och säkerställer naturvården. Arbetet bedrivs i alla naturtyper i landskap med höga biologiska värden. Arbetet har pågått länge och nätverken har utvecklats liksom ett förtroendefullt samarbete mellan markägare, myndigheter och andra aktörer, vilket ökat verkningsgraden.

Under 2024 gjordes en uppföljning av tretåig hackspett vid Vällen. Det var den fjärde inventeringen över samma yta (150 km²) sedan 1993. Den tretåiga hackspetten är rödlistad och en god indikator på om det finns tillräckligt stora naturskogsmiljöer kvar i landskapet. Sedan 1993 har arten minskat kontinuerligt. Under 2024 års inventering hittades inga fåglar överhuvudtaget inom undersökningsområdet trots att andelen skyddad skog överstiger det genomsnittliga i länet. Genom ett långsiktigt arbete kan vi se hur arter och naturtyper varierar över tid.

Kring sjön Vällen i östra delen av länet finns stora områden med både gamla och unga ädellövsogar, grova ekar och sannolikt Sveriges största förekomster av skogslind. Under året har ett samverkansprojekt inletts med markägaren Bergvik Skog Öst samt SkogForsk. Syftet är att kartlägga lövförekomsterna och skapa förutsättningar för att skapa landets största lindskog.

Vid sjön Vällen ska Sveriges största lindskog skapas.

De betande djuren i hagmark och skog är effektiva naturvårdare.

Vid Vällen och kring Länna finns ett stort antal skyddsvärda träd, framför allt i form av gamla, grova ekar. De har sitt ursprung i ett öppet jordbrukslandskap och riskerar att dö i förtid om det inte hålls öppet och ljus runt dem. Vi har under 2024 avslutat en kartering och åtgärdsbedömningsarbete av mer än 2300 skyddsvärda träd vid Vällen och Länna, och även identifierat 5400 yngre ekar som i framtiden kan fungera som ersättare till dessa. Vi har även frihuggit runt 300 akut hotade ekar. Inventeringen och åtgärderna har genomförts inom ramen för det WWF-finansierade projektet *Ett lövrikt landskap*.

Kulturlandskap med bete och slåtter

Upplandsstiftelsen har över de senaste 20 åren restaurerat och återinfört bete och slåtter i hagar och ängar med hög biologisk mångfald – totalt har över 5 000 hektar restaurerats. Arbetet har gjorts tillsammans med många aktörer, som djurhållare, markägare, Världsnaturfonden WWF och länsstyrelsen med omfattande extern finansiering. Verksamhetens tyngdpunkt ligger i kustlandskapet, men även i mälardeltaområdet och kring Heby.

Framgångsrik restaurering i projektform

Stora åtgärder pågår inom projektet *Restaurering av naturbetesmarker i Uppland, Södermanland och Östergötland*, med Världsnaturfonden WWF, Naturbetesköttföreningen i Sverige och Skärgårdsstiftelsen, med finansiering av Coop Östra och Lokala Naturvårdssatsningen (LONA). Upplandsstiftelsens mål är att restaurera 200 ha naturbetesmarker. Fokusarter är mnemosynefjäril, svartfläckig blåvinge och fältgentiana.

Under 2024 har ca 8 hektar naturbetesmark stängslats, röjts och bete återupptagits, samt åtgärder påbörjats på ytterligare 63 hektar.

Samarbete med mark- och djurägare hjälper hotade arter

Under 2024 har totalt ca 300 hektar slåtterängar, hagar och våtmarker betats och slåttrats på privata marker inom våra landskapsprojekt *Roslagshagar*, vid Dalälven och i Lännaområdet. Flera områden hyser starkt hotade arter. För att uppnå långsiktighet i skötseln av markerna har arrenden upprättats med markägare och skötselavtal har skrivits med djurägare och entreprenörer.

Fler åtgärder i kulturlandskapet

- Bromyran, en större älväng vid Dalälven nära Tärnsjö har restaurerats och förberetts för kommande slåtter på ca 15 hektar.
- Upplandsstiftelsen har beviljat ersättning till stängselmaterial för att återuppta bete i två naturbetesmarker, totalt ca fyra hektar inom Roslagshagar.
- En naturstig har anlagts på Spökbacken med information om områdets natur- och kulturvärden.
- Genom medverkan i Gräsöfonden (där Upplandsstiftelsen medverkar i styrelse och arbetsgrupp) har vi bland annat bidragit till att bete återupptagits i fyra områden på drygt sju hektar naturbetesmarker på Gräsö, samt till en kurs om bygge av traditionella trädgårdsgårdar.

Naturvård i vattenmiljöer

Arbetet med att restaurera våtmarker och kustmynnande vattendrag har fortsatt för att förbättra kustfiskens lek- och uppväxtmiljöer. Detta gynnar även den biologiska mångfalden i stort i både själva vattendragen och i den angränsande kustmiljön.

Genom att restaurera våtmarker och kustmynnande vattendrag förbättrar vi kustfiskens lek- och uppväxtmiljöer. Detta gynnar även den biologiska mångfalden i stort.

Inventerat och märkt asp

Upplandsstiftelsen har fortsatt arbeta med förvaltning av Upplands landskapsfisk asp. Inventering och märkning har skett i Fyrisån, Örsundaån och Sagån. Radioakustiska studier har gjorts för att undersöka rörelsemönster i tid och rum hos de märkta fiskarna. Preliminära resultat visar att de flesta asparna utnyttjar stora delar av Mälarens fjärdar för sina födosök.

Biotopvård och inventering

I det fleråriga samarbetet med Världsnaturfonden WWF och Apotea har uppföljningar av tidigare genomförda åtgärder gjorts genom fiskyngelinventeringar i den angränsande kustmiljön och elfiske i ån.

Som en del av projektet *Fiskevård i norra Roslagen* och LONA Granfjärden har fiskuppvandring och inventering av kustmynnande vattendrag kring Granfjärden och Östhammarsfjärden genomförts. Ett vandringshinder har åtgärdats vid Söderby och fisken kunde redan våren 2024 vandra förbi. En potentiell våtmark vid Sandika har projekterats och åtgärdsmedel från LONA våtmark har sökts.

Underlag för att förbättra fiskreproduktionen i kustmynnande Skatbäcken har tagits fram. Åtgärderna planeras att genomföras under 2025 och är en del av *Fiskevård i norra Roslagen* samt ett samarbete med Sportfiskarna.

Vi har även tagit fram underlag för att hjälpa Östhammarfjärdarnas fiskevårdsförening att freda viktiga lek- och uppväxtområden.

Under de två senaste åren har vi inventerat två olika invasiva musselarter längs Upplandskusten i samband med våra ordinarie provfisken. Resultaten visar på störst förekomst av musslor nära hamnarna i Hargshamn och Forsmark där de släppts ut via fartygens ballastvatten.

Väckt nyfikenhet och spridit kunskap

För att väcka nyfikenhet och intresse för fisk och vattenvård och visa arter från sjöar och vattendrag genomförde vi aktiviteter som dessa:

- Fem vattenvårdsdagar främst riktade till barn i mellanstadieåldern, i Karlholm, Östhammar, Knivsta, Enköping och Bålsta. Dagarna genomfördes i samarbete med naturskolor, Biotopia och kommunerna.
- För andra året i rad genomfördes en vattendag med skolklasser och allmänhet vid Nerhammaren i Hargsån i samarbete med WWF, Biotopia och Östhammars kommun.
- *Aspens dag* i Fyrisån i centrala Uppsala för allmänheten. Ett hundratal personer besökte eventet som genomfördes i samarbete med Biotopia och Uppsala kommun.

Två sorters invasiva musselarter har upptäckts vid inventering längs Upplandskusten, en av dessa är bildens brackvattenmussla. Flest musslor hittades nära hamnarna i Hargshamn och Forsmark där de släppts ut via fartygens ballastvatten.

- Under våren genomfördes en livesändning i Hargsån med undervattenskamera som visade fiskar på väg upp i ån för att leka.
- En fiskräknare i omlöpet vid Nerhammaren i Hargsån registrerade alla fiskar som vandrande förbi under perioden mars till maj. Datan fanns tillgänglig för allmänheten och tillsammans med livesändningen nåddes en stor publik och det renderade flera inslag i media. Antalet arter och individer var högt och visar att insatserna som gjorts fungerar mycket bra och att det är fortsatt viktigt att arbeta vidare med vattendragets nästa hinder som är under väg 76.

Infrastrukturmiljöer

Många hotade arter finns i infrastrukturmiljöer som vägkanter, kraftledningsgator och flygplatser. Under 2024 har Upplandsstiftelsen samarbetat med olika aktörer för att gynna vildbin, fjärilar och kärlväxter.

Några exempel:

- Kraftledningsgator och vägkanter är viktiga miljöer för väddnätfjärilen och under året har vi uppdaterat en landskapsplan för fjärilen i Älvkarleby kommun. I den har flera nya lokaler tillkommit och underlaget ska användas för att samla olika aktörer som ledningsägare, Trafikverket och skogsbolag.
- Den gotländska säfferotsplattmalen är beroende av växten säfferot för att dess larver ska utvecklas. Säfferoten trivs i vägkanter och vi samarbetar med Trafikverket för att gynna växten.
- Flygplatser har gott om gräsmarker som delvis sköts extensivt. Det gynnar pollinatörer, kärlväxter och fåglar. Under året har samarbetet med flygplatserna Sundbro och Gryttjoms flygfält utvecklats och vi har bland annat ordnat bihotell, sandbäddar och fågelholkar.

Vändnätjärilen behöver
sammanhängande ytor av
gynnsamma miljöer för att
trivas. Upplandsstiftelsen
är en sammanhållande länk
bland markägare.

ORGANISATION, KOMMUNIKATION OCH EKONOMI

Kommunikation

Exempel från årets arbete:

- Lanserat en ny hemsida, www.upplandsstiftelsen.se.
- Sammanställt det årliga utflyktsprogrammet med 91 aktiviteter i länets natur, i samarbete med Länsstyrelsen och Biotopia.
- Fyllt Naturkartan.se med information som främjar naturupplevelser, friluftsliv och ökad kunskap om naturen.
- Ökat antalet följare i sociala kanalerna genom engagerande, obetalt, innehåll om natur, friluftsliv och utomhuspedagogik. Följarna ökade på Facebook till 3 600 (+750) och på Instagram till 1 500 (+140).
- Synts/hörts i media, som UNT, P4 Uppland, Arbetarbladet, Enköpingsposten, Natursidan.se, Fisheco.se, Utemagasinet mfl mer än 30 gånger.

Medlemmar

Upplandsstiftelsens medlemmar är Region Uppsala och Uppsala läns kommuner: Enköping, Heby, Håbo, Knivsta, Tierp, Uppsala, Älvkarleby och Östhammar.

Ekonomi

Upplandsstiftelsens intäkter för 2024 var 38,6 mkr. Av detta hänför sig 23,2 mkr till årsavgiften från regionen samt 15,4 mkr från projektbidrag och försäljning, arrenden, skogsavverkning med mera från egna områden. Projektmedlen kommer bland annat från Världsnaturfonden WWF, EU:s jordbruksfonder inklusive landsbygdsprogrammet, Länsstyrelsen, Naturvårdsverket, Fortum AB m.fl. De totala kostnaderna uppgick till 39 mkr, varav 1,8 mkr i avskrivningar.

Årets resultat, efter disposition av eget kapital, är ett underskott på 746 tkr och det egna kapitalet uppgår till 23 mkr.

Under 2024 har det genomförts ett arbete med att säkerställa Upplandsstiftelsens moms- och skattemässiga status. Resultatet av detta arbete är ett förtydligande om att Upplandsstiftelsen är moms- och skatteskyldig. Detta har medfört att Upplandsstiftelsen under 2024 gjort en extra skatteinbetalning för åren 2018–2023.

Det kan noteras att likviditeten är förbättrad jämfört med tidigare år. Anledningen till detta är främst inbetalningar av de kraftigt försenade miljöersättningar och gårdsstöd från Jordbruksverket.

Årsstämma

Ordinarie årsstämma hölls den 22 maj 2024. Verksamhetsplan och budget för verksamhetsåret 2024 fastställdes vid ett stämman den 14 december 2023.

Styrelse, arbetsutskott, vd och personal

Styrelsen har haft följande sammansättning:

Ordinarie:

Sören Bergqvist (V) (ordförande fr o m 22 maj)

Jacob Spangenberg, 1:e v ordf (C)

Anders Kihl 2:e v ordf (KD) (ordförande t o m 22 maj)

Jenny Lundström, (MP)

Bean Khalil (M)

Håkan Marklund (L)

Veronica Mattsson (SD)

Pia Milton (S)

Mark Schneider (S)

Ersättare:

Carolina Cranser (S)

Thomas Eriksson (S)

Gunnar Gidlund (KD)

Johnny Jansson (M)

Christer Olsson (SD)

Anna Sandström (MP)

Bengt Thalín (V)

Kerstin Troedsson (C)

Johann Wischer Sjöberg (L)

Arbetsutskott utgjordes av fyra ledamöter, Anders Kihl, Jenny Lundström, Jacob Spangenberg och Sören Bergqvist.

Verkställande direktör har varit Thomas Bertilsson och Upplandsstiftelsen hade under året 20 anställda omräknat till heltid varav sammantaget 10 var kvinnor.

*Mosippan ute i
backarna stå.*

*En stor del av
Upplandsstiftelsens
personal samlad runt
en ek i Wikparken.*

Om Upplandsstiftelsen

Upplandsstiftelsen arbetar med naturvård, friluftsliv och utomhuspedagogik. Tillsammans med våra medlemmar – Region Uppsala och länets kommuner – främjar vi natur och folkhälsa i länet. Vi samarbetar med många olika organisationer och är organisatoriskt en ideell förening. Uppsala län är vårt geografiska område.

Följ Upplandsstiftelsen på Facebook och Instagram eller besök www.upplandsstiftelsen.se